

GESLAAGDE KWEEK MET *NAJA MOSSAMBICA*

Door: Johan Mavromichalis en Silvia Bloem, Lage Heesweg 68, 5741 BN Beek en Donk.

Inhoud: Inleiding - Identificatietabel - Herkomst en levenswijze - Onze dieren in het terrarium - Paring en dracht - Incubatietijd van de eieren en de jongen - Tenslotte - Literatuur - Nota bene.

* * *

INLEIDING

De Mozambique spuugcobra is nauw verwant met *Naja nigricollis* en werd vroeger als ondersoort van deze gezien. *Naja mossambica* heeft twee ondersoorten die o.a. in Trutnau 1982 beschreven staan. Dit verslag gaat over de gewone vorm *Naja mossambica* die als wildvangdieren geïmporteerd zijn en waar we helaas geen gegevens over konden krijgen betreffende het verspreidingsgebied waar ze gevangen zijn.

IDENTIFICATIETABEL

Naja mossambica is een fors gebouwde slang. De kop is kort en eivormig en is nauwelijks van de nek afgezet. Zij heeft grote ogen met ronde pupillen. De bovenzijde van *Naja mossambica* varieert van geel tot oranje en soms zelfs steenrood. Enkele onregelmatige zwarte banden bevinden zich op de keel. Haar lengte bedraagt gemiddeld 120 cm en zelden 150 cm of meer. De romp wordt omgeven door 21-27 gladde schubben, die geplaatst zijn in schuine rijen.

Ventralen	bij mannelijke dieren 180-196; bij vrouwelijke dieren 188-207;
Subcaudalen gedeeld	bij mannelijke dieren 53-69; bij vrouwelijke dieren 55-68;

Naja mossambica heeft 6, soms ook 7 tot 8 opperlabialen.

HERKOMST EN LEVENSWIJZE

De Mozambique spuugcobra komt voor in het zuidelijke deel van Tanzania, in Malawi, het zuiden van Zambia, Botswana, Zimbabwe, Mozambique, Transvaal, Swasiland en in Natal. Ze heeft een voorkeur voor laagland en bevindt zich in gebergten vaak niet boven de 1500 m.

In het verspreidingsgebied komt ze zeer veelvuldig voor en in Zuid-Matabeleland is ze zelfs de meest voorkomende slang die in grote aantallen voorkomt. Ze vertoeft graag in de buurt van water en bij storing vlucht ze daar dan ook vaak in. Ook vindt men deze cobra vaak in omgevingen met granietgesteente, waar ze in de vele holen en spleten leeft.

Verder verbergt ze zich ook graag in verlaten termietenheuvels, holle bomen of onder omgevallen boomstammen.

Naja mossambica heeft een zeer breed voedselspectrum dat waarschijnlijk het grote verspreidingsgebied en de veelvuldigheid van deze cobrasoort verklaart. Ze blijkt een voorkeur voor padden te hebben; hagedissen, kleine slangen alsook knaagdieren staan eveneens op haar menu. In tijden van schaarste eet ze zelfs insecten en slakken en ze staat erom bekend, dat ze kippenrennen binnen gaat om zich zowel aan de kuikens als aan de eieren te vergrijpen.

Dit alles maakt deze dieren tot een succesvolle soort in hun verspreidingsgebied. Ze zijn in staat zich steeds aan te passen aan de wisselende omstandigheden die steeds meer diersoorten treffen in Afrika, met alle gevolgen vandien, (ecologische rampen, oorlog enz.).

De Mozambique spuugcobra is voornamelijk schemering- en nachttactief, maar wordt ook overdag zonnend aangetroffen. Bij storing richt ze zich op en spreidt haar ribben tot een smalle kap en spuugt de tegenstander gericht in de ogen, waarbij ze de bek licht geopend houdt. Ze heeft een bereik van 2 tot 3 meter en grote exemplaren halen wel 4 meter. Het gif dat in grote hoeveelheden door de gifklieren aangemaakt wordt, bevat voornamelijk neurotoxine dat het zenuwstelsel aantast, maar bevat tevens weefselafbrekende componenten die tot zware necrose kunnen leiden. Door deze bestanddelen van het gif van *Naja mossambica*, zou het volgens Trutnau heel goed mogelijk kunnen zijn, dat van de gifslangebeten met dodelijke afloop die werden toegeschreven aan *Bitis arietans*, er ook enkele van *Naja mossambica* afkomstig zouden kunnen zijn. Na het legen van de gifklieren worden deze weer snel gevuld, zodat ze herhaaldelijk kunnen spuwen. Als het gif de ogen raakt moet men dit zeer snel met een voor de ogen onschadelijke vloeistof meteen goed uitspoelen om zwellingen, ontstekingen of zelfs blindheid te voorkomen. Het grote verschil tussen spuugcobra's en niet spuwende cobra's is dan ook, dat een spuwende cobra altijd bij dreiging of storing haar kop meteen in de richting van het gezicht van de tegenstander richt, terwijl een niet spuwende cobra zich meestal op de benen van de tegenstander richt. Bij onmogelijkheid tot vluchten of grote stress kan *Naja mossambica* in verstaringsstoestand raken, ze is dan zogenaamd schijn dood, maar blijft waakzaam om verdere bedreiging of gevaar af te wenden. Het blijft dan oppassen om de slang in deze toestand te benaderen, omdat ze door haar constante waakzaamheid direct kan toeslaan. Dit gedrag is ook bekend van *Hemachatus haemachatus*.

ONZE DIEREN IN HET TERRARIUM

Begin 1994 konden we een *Naja mossambica*-man krijgen die al een jaar bij een slangenhouder zat. Het dier was afkomstig van een handelaar die het als wildvangexemplaar had geïmporteerd. Het was een forse slang van ca. 1.35 m lang met een doorsnede van 4 à 5 cm en een probleemloze eter van knaagdieren en kuikens. De leeftijd van deze man is onbekend. Het was een nieuwsgierig beest dat zeer goed gewend was aan gevangenschap. We hielden hem in een terrarium van 100x60x50, lxbxh, voorzien van het schuifstelsel eerder beschreven in LS jaargang 14 no. 2. Het hele terrarium is voorzien van bodemverwarming en een spotje van 25 watt. De temperatuur is overdag tussen de 27-34°C en 's nachts koelt het af tot ca. 20-25°C. De belichting varieert van 12 tot 16 uur. Aan de ene zijde van het terrarium bevindt zich een schuilkist, aan de andere zijde een kleine waterbak. Deze cobrasoort houdt van een warm en droog klimaat; de luchtvochtigheid varieert van 50 tot 70%. De verzorging van de man was verder probleemloos en de vervellingsperioden varieerden van 4 tot 6 weken.

De vrouw kochten we in april 1994 van een andere slangenhouder die dit dier als wildvang-baby op de Slangendag in 1992 had gekocht. Dit dier was veel onrustiger en agressiever dan de man en ze is altijd zeer schuw gebleven en bij de geringste storing spuugt zij herhaalde-lijk. De lengte van dit dier was ca. 1.10 m, de doorsnede ca. 3 cm. Ook zij was een probleem-loze eter en beide dieren kregen om de 7 tot 10 dagen muizen, jonge ratjes of kuikens aangeboden.

PARING EN DRACHT

Op 11 april besloten we om het koppel samen te huisvesten en plaatsten we het vrouwtje bij het mannetje in het terrarium. Bij de introductie van de vrouw raakte de man helemaal opgewonden en meteen begon hij wild schokkend over de vrouw te kruipen die in het begin steeds wegvluchtte. Vanaf eind april tot begin juli volgden meerdere geslaagde paringen die niet langer dan 1 uur duurden.

We hebben een legbak met vochtig zaagsel in het terrarium geplaatst die meteen geïnspecteerd werd en veelvuldig gebruikt werd tijdens vervellingsperioden. Van geslaagde bevruchting of eieren hebben we aan de vrouw niets kunnen zien dat jaar. Het koppel deed het verder prima en eind oktober 1994 hebben we ze in winterrust gedaan die alleen bestond uit het uitschakelen van het licht. De temperatuur in die periode was afhankelijk van de kamertempera-tuur van de ruimte waar de dieren zaten en die was tussen de 16-21°C. Eind februari 1995 is het licht weer aangegaan en vanaf maart tot juni vertoonde de vrouw een zeer grote eetlust. De tijd tussen de vervellingsperiode was nu ca. 4 weken. Vanaf half juni waren de eieren duidelijk zichtbaar bij het vrouwtje en ging ze weer in de vervelling. Op 24 mei vervelde ze en 23 dagen later lagen er 7 zeer grote, hagelwitte eieren, die bij het leggen ca. 8,5 cm lengte en 2,5 cm doorsnede hadden. Zulke grote eieren hadden we niet verwacht want we hebben van *Naja sputatrix atra* ook een legsel, maar deze eieren zijn maar de helft in lengte van de eieren van het Mossambica-vrouwtje, terwijl beide vrouwen ca. dezelfde lengte en doorsnede hebben.

Dit jaar hebben we geen paringen waargenomen na de winterrust, vorig jaar zoals boven-vernoemd wel. Het zou dus kunnen zijn, dat de eieren dit jaar het gevolg van de paringen van vorig jaar zijn, maar we sluiten niet uit, dat er toch paringen hebben plaatsgevonden na de winterrust, zo niet, dan kan er sprake zijn van spermaopslag. Ook het aantal van 7 grote langwerpige eieren zijn we in de ons beschikbare literatuur niet tegengekomen. Wel hebben we een kweekverslag gevonden van P. Hartmann & B. Steiner, L.S. 5 no. 5, blz. 208, met *Naja mossambica* die een hoger aantal (13 stuks) eieren hadden die helaas onbevruucht bleken te zijn. Dit hadden ze al een keer eerder met hetzelfde koppel meege-maakt. Misschien dat het aantal eieren aan de leeftijd van de vrouw ligt, hun vrouw was ouder dan 5 jaar, terwijl onze vrouw 3 jaar oud is.

INCUBATIETIJD VAN DE EIEREN EN DE JONGEN

De eieren die in een cluster lagen hebben we zo in een bakje met als substraat vermiculiet in een broedstovf van het type 'au bain Marie' gelegd. De temperatuur van het legsel was tussen de 27 en 29°C, de luchtvochtigheid tussen de 80 en 100%. Onder deze omstandigheden deden de eieren het prima en na 55 dagen, op 11 augustus 's avonds, begonnen de eerste eieren in te scheuren. De volgende morgen waren ze allemaal ingescheurd en uit één ei staken twee kopjes en dat bleek een tweeling te bevatten.

Op 13 augustus, na veelvuldig gapen, verlieten de eerste jongen hun eieren. Allemaal vertoonden ze ditzelfde gedrag van veelvuldig gapen voordat ze het ei verlieten. Op 14 augustus waren alle jongen uit het ei. De gemiddelde lengte varieerde van ca. 29 tot 31 cm, met als uitzondering de tweeling die ca. 25 cm lang waren en samen even zwaar wogen als één enkel jong dier. De geslachtsverhouding was ideaal, vier mannen en vier vrouwen, die we door middel van het zgn. 'poppen' bepaald hebben. De jongen hebben we genummerd a1 t/m a8.

	geslacht	gewicht in grammen
A1	man	15,0
A2	man	13,8
A3	man	15,5
A4	man	15,7
A5	vrouw	13,0
A6	vrouw	13,1
A7	vrouw	7,5
A8	vrouw	8,5

Vanaf 19 augustus maakte het eerste diertje een begin met vervellen. Op 22 augustus waren alle jongen verveld en besloten we ze apart te huisvesten. Ook boden we alle jongen 's middags een behaarde nestmuis aan en toen we ze 's avonds controleerden, bleken ze allemaal gegeten te hebben. Qua kleur en tekening waren de jongen identiek aan hun ouders. Ze hebben allemaal een echte oranje onderkant en als ze hun zgn. 'hood' spreiden, hebben ze op hun keel zeer duidelijk afgetekende zwarte banden en gaan ze staan en spuwen veelvuldig richting verstoorder.

Dit is voor ons de eerste keer dat we uit twee wildvangcobra's een succesvolle F1-generatie uitgebroed hebben. Voor ons is het uitbroeden volgens de 'au bain Marie'-methode zeer succesvol. In één jaar tijd hebben we uit 31 eieren ook 31 jongen gekweekt, wat het 'uitkom'-percentage 100% maakt.

TENSLOTTE

Naja mossambica is een zeer sterke en taaie cobrasoort die zich goed aan terrariumomstandigheden aanpast. Ook het voedsel voor deze dieren hoeft geen probleem te zijn. Vanwege hun specialisatie van gifspuwen heeft ons schuifbakstelsel goede diensten bewezen. Het dragen van een juiste bescherming van de ogen is een vereiste. Ook hebben wij van een goede kennis die deze cobrasoort ook verzorgt vernomen, dat het gif ook op de neusslijmvliezen en mond-slijmvliezen een irriterende werking kan hebben. Het beste is eigenlijk een beschermingskap voor het hele gezicht te dragen; deze zijn in de meeste gereedschapszaken te koop.

Het is levensgevaarlijk om tijdens werkzaamheden het gezichtsvermogen te verliezen, dan is meteen alle controle over de situatie verloren. Dit maakt alle eerder genoemde veiligheidsmaatregelen noodzakelijk. Deze verwikkelingen worden echter ruimschoots gecompenseerd door het plezier dat je beleeft aan het houden van deze mooie en interessante cobrasoort, die het in gevangenschap bij sommige houders tot over de 20 jaar probleemloos doet.

LITERATUUR

Buys, P.J.C. Buys, Slange van Suidwest-Afrika 1983

Hartmann, P. & Steiner B., 1985. L.S. vol. 5 no. 5 blz. 208 Kweekresultaten *Naja mossambica*

Mavromichalis J, 1994. Een veilig systeem voor het houden van giflangen. L.S. 14 (2) 38-41.

Sweeney, R., 1971. Snakes of Nyasaland. Amsterdam/Vaals.

NOTA BENE

Wanneer een spugende cobra een slachtoffer met haar gif in de ogen heeft geraakt, is het zaak het gif zo snel mogelijk uit de ogen te spoelen. In dit verband is het wel aardig twee bijzondere therapeutische mogelijkheden niet onvermeld te laten:

- Sweeney (pag. 23) vermeldt de behandeling die pygmeeën in een dergelijk geval toepassen: zij wassen de ogen met urine schoon.
- In *Litteratura Serpentium* 2 (1982), pag. 260 heeft al eens een bijzondere therapie gestaan die geciteerd was uit het *Algemeen Dagblad* van 1 december 1982: 'Een man in Zimbabwe, die door een giftige slang in het oog was gespuugd, kan weer zien dankzij een zogende moeder die overvloedig moedermelk in het getroffen oog spoot.'